

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1. Vtrum sacramenta nouæ legis sint causa gratiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

Super Quaestiones sexagesimasecunda. Articulus primus.

In titulo nota terminos. Non enim queritur, an sacramenta dicantur causa, sed an sint causa. Et hoc ideo, quia non satisfit quaestioni uocando causam id, quod vera non est causa. De

gratia autem in praesenti titulo sermo est indistincte: reueratur enim sequenti articulo, quae sit illa gratia, quae per sacramenta conferuntur. Unde non spectat ad praesentem quaestionem dicere in speciali de gratia, quae causatur. Rursus si principium non articuli huius, sed introductio quaestio-

nis huius perspexeris (ubi haec q. 62. a quaestione sexagesimasecunda distinguitur, dicendo: & primo de effectu eius principali, qui est gratia secundario, de effectu secundario, qui est character) videbis, quod sub gratiae nomine hoc in loco non comprehenditur character, cum distinguatur contra characterem: sed communiter sumitur, prout a sanctis dicitur, quod sacramenta conferunt gratiam. Et hoc maxima memoriae: & remittitur, cum postea dicitur, sacramenta causare instrumentaliter gratiam, et non recur-

ras ad characterem, volens fugere quod baptismus non causat gratiam grauium facientem, quia creator & creatura non potest etiam instrumentaliter creare. Hoc enim de effectu principali sacramentorum, qui est gratia distincta contra characterem, tractando queritur, an sacramentum sit causa gratiae, & in sequenti articulo quid addat haec gratia supra gratiam grauium facientem discutitur. In corpore articuli tria sunt. Primo ponitur id, in quo oportet omnes conuenire. Secundo, recitatur quorundam opinio. Tertio respondetur quaestio secundum propriam opinionem.

Quo ad primum conclusio est. Necessite est dicere sacramenta nouae legis aliquo modo causare gratiam. Probatur, Per sacramenta homo Christo incorporatur, ergo acquirit gratiam. Antecedens est Apostoli: consequentia patet: quia non fit homo membrum Christi, nisi per gratiam.

Quo ad secundum, primo ponitur opinio, quod sacramenta causant non operando ad gratiam, sed quia Deus assistit, cum exemplis & auctoritate Bernardi. Secundo, exponitur quid importet haec opinio, scilicet quod non ponit sacramenta supra genera signorum, & declaratur exemplis. Tertio, improbat haec opinio auctoritate sanctorum, addentium signo causam.

Quo ad tertium ponitur primo distinctio bimembres de causa agente, scilicet principali & instrumentali. Secundo, ponitur causa principalis conditio: quae distinguitur ab instrumentali scilicet principalis causa est, quae agit virtute suae formae, cui assignatur effectus. Et iuxta hoc membrum ponitur vna conclusio: solus Deus est causa principalis gratiae. Probatur, solus Deus est, cuius est participata similitudo, gratia, ergo solus Deus est gratiae causa principalis. Antecedens est Petri Apostoli. Con-

QVAESTIO LXII.

De principali effectu sacramentorum, qui est gratia, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectu sacramentorum. Et primo de effectu eorum principali, qui est gratia. Secundo de effectu secundario qui est character.

CIRCA primum queruntur sex.

Primo, Vtrum sacramenta nouae legis sint causa gratiae.

Secundo, Vtrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum, & donorum.

Tertio, Vtrum sacramenta continent gratiam.

Quarto, Vtrum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam.

Quinto, Vtrum talis virtus in sacramentis deriuetur a passione Christi.

Sexto, Vtrum sacramenta veteris legis, gratiam causarent.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramenta sint causa gratiae.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod sacramenta non sint causa gratiae. Non enim idem videtur esse signum & causa, eo quod ratio signi videtur magis effectui competere: sed sacramentum est signum gratiae, non igitur est causa eius.

Præterea. Nullum corporale

quod ab agente principali mouetur: sed sacramentum Deus adhibet, ut per ea conferatur gratiam, ergo sunt causa instrumentales. Maior patet ex signo: quia effectus non assignatur instrumento, & ex exemplo de lectulo respectu serae & artis. Minor probatur, auctoritate Augustini, & Apostoli, & modi loquendi: quia hoc vocatur instrumentum, per quod principale agens operari dicitur.

agere potest in rem spiritualem, eo quod agens honorabilius est patiente, ut Augustinus dicit 12, super Genesim ad literam: sed subiectum gratiae est mens hominis, quae est res spiritualis. non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

Præterea. Illud, quod est proprium Dei, non debet alicui creaturae attribui: sed causare gratiam, est proprium Dei, secundum illud Psalm. 84. Gratiam & gloriam dabit dominus. Cum ergo sacramenta consistant in quibusdam verbis & rebus creatis, non videtur quod possint gratiam causare.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit supra Ioan. quod aqua baptismalis corpus tangit, & cor abluit: sed cor non abluatur, nisi per gratiam. ergo causat gratiam, & par ratione alia ecclesiae sacramenta.

RESPONDEO. Dicendum, quod non necesse est dicere sacramenta nouae legis, per aliquem modum gratiam causare. Manifestum est enim, quod per sacramenta nouae legis, homo Christo incorporatur, sicut de baptismo dicit Apostolus ad Galat. 3. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: non autem efficitur homo membrum Christi,

nisi per gratiam: quidam tamen dicunt, quod non sunt causa gratiae aliquid operando: sed quia Deus sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponunt exemplum de illo, qui

per sacramentum, a Deo immediate causante illum.

Ex quorum trium concurru, infert quod sacramentum licet non sit secundum rem causa gratiae, potest tamen appellari causa instrumentalis gratiae, ut sic saluentur auctoritates sanctorum.

Declarat autem hoc, scilicet quod sine vera causalitate possit dici causa instrumentalis, tum quia merum dicitur causa termini, & tamen non efficit illud, tum quia vere dicimus, quod per motum acquiritur terminus, & per meritum acquiritur premium, & tamen neutrum est causa vere instrumentalis, & hoc directe militat contra rationem litterae sumptam ex modo loquendi cum illa praepositione Per.

Arguit præterea contra conclusionem principalem huius litterae, scilicet. Sacramentum est vere causa instrumentaliter agens ad gratiam. Et argumentum suum est ex parte effectus. Aut sacramentum attingit instrumentaliter agendo, ipsam gratiam gratum facientem, aut aliquam dispositionem praegratiam: non potest dici primum: quia gratia creatur, & nulla creatura potest etiam instrumentaliter creare: nec potest dici secundum, tum quia dispositio illa cum sit forma supernaturalis, est eque creabilis sicut gratia, tum quia subiectum est eque in potentia obediens ad illam dispositionem: tum quia dispositio illa producitur in instanti, sacramenta autem non possunt agere in instanti. Et si ponatur produci in tempore, Deum agere in tempore inconuenit.

Arguit

lib. 12. ca. 16. in med. to. 3.

Tract. 80. a med. tom. 9.

Intra articulum...

¶ Arguit præterea contra idem, descendendo specialiter ad sacramentum eucharistiae: quia transubstantiatio sic sola infinita virtute non minus quam creatio: nec potest fingi in pane dispositio necessitas ad transubstantiationem, quoniam dispositio necessitans est in eodem instanti cum termino.

¶ Præterea, In alijs sacramentis oportet assignare, quæ sit ista dispositio, quæ instrumentaliter causatur a sacramentis.

¶ Demum arguit, quod superflue ponitur ista causalitas in sacramentis: quia sine ipsa ex assistentia diuina ecclesie reuelata, in operationibus sacramentalibus omnia subsistantur ad sacramenta, & eorum effectus requisita.

¶ Ad primū obiectū Scoti, beneiter respondendo, dicitur, quod cum ipse non saluet sacramentum causam esse, sed causam dici, & in veritate nō nisi signum infallibile præceptū suscipi ponatur ad effectum sacramenti, non fatuit auctoritatibus sanctorum, dicentibus sacramentum esse signum, & causam efficiendam signatum, vt patet in 4. sent.

Cum ergo obicitur primò, quod sacramentum habet rationem dispositionis, respondetur quod nō esset dispositio, nisi ratione obedientie, qua præceptum suscipitur signum: & propterea fallum est quod ipsum sacramentum seu illius susceptio secundum se esset dispositio in esse reali, nisi ponatur realiter causa.

Ad secundum vero de merito dicitur, quod licet meritum sit causa vt ratio, qua operanti est debitum præmium, & propterea dicitur causa præmii, constat tamen meritum non efficere præmium, quoniam aliunde est meriti, & aliunde præmiare. Et propterea non obstat hoc proposito, vbi de causa efficiente secundū rem est questio.

Ad tertium de motu, dicitur quod quia motus potest sumi actiue vel passiue, vel absolute, & per motionem actiuam proculdubio effectiue fit terminus, per motum autem simpliciter vel passiue, non effectiue, sed tanquam per viam acquiritur terminus, ideo argumentum non obstat propositioni, qua videtur Auctor in hoc proposito, scilicet illud proprie dicitur instrumentum, per quod agens effectiue operatur.

Et per hoc patet responsio ad vltimum contra rationem de modo loquendi, quoniam non sumit argumentum Auctor, ex ly per absolute, sed applicato ad id per quod efficiens operatur.

Ad argumenta secundo loco inducta contra conclusionem principalem dicitur, quod sacramentum instrumentaliter attingit gratiam sacramentalem. & non oportet recurrere ad dispositionem præuiam ad gratiam. Quicquid enim secundum aliorum opinionem, vt probabiliorē dixerit Auctor in 4. sententia, hoc in loco secundum propriam sententiam longe alius sentit, expresse ponens gratiam gratum facientem (qua scilicet homo fit membrum Christi, & qua sumus diuina natura cōsortes) a Deo principaliter, & a sacramento instrumentaliter effici.

F **¶** Et confirmatur clare hanc esse suam intentionem extitulo questionis, ubi distinguit hanc questionem a sequenti, per hoc, quod nunc queritur de sacramento effectiue principali, qui est gratia: tunc autem queritur de effectiue secundario, qui est character, de quo & ornatu simile dicitur esse iudicium in 4. sententia, quo ad præsentem questionem. Et confirmatur hoc idem ex sequenti articulo huius questionis, ubi gratia sacramentalis non ponitur dispositio: sed vt patet, nullum habimale donum addit supra gratiam gratum facientem.

G **¶** Ad obiectionem autem, quod nulla creatura potest etiam instrumentaliter creare, respondetur hoc concedendo: sed negando, quod gratia proprie creatur: quod patet ex eo, quod cum definit esse, nō annihilatur. Nam si crearetur (quia creatio est ex nihilo) cū defineret conleuari, oporteret quod eius definitio esset annihilatio: Deum autem credimus nunquam aliquid annihilare.

H **¶** Et licet hoc sufficit argumentum: pro reuerentia tamen cōmunis dicti, sane intelligendi, de creatione gratie, distinguere potes, quod creatio gratie dupliciter sumi potest: vel quatenus est mutatio animæ de non grata in gratam Deo, & sic attingitur instrumentaliter a sacramento: vel quatenus creatio ibi aliquo modo immiscetur, & sic fit gratia immediata a Deo. Probatur autem conuenienter sic dici, quia Christus caput ecclesie ut homo (alioquin non esset eiusdem nature cum membris) influit vitam proculdubio gratie gratum facientem membris suis: constat autem humanitatem Christi infra latitudinem contineri creaturarum, non inconuenit ergo Deum per humanitatem Christi, ut instrumentum coniunctum, & per sacramentum vt instrumentum separatum, gratiam gratum facientem in homine causare, vt clare habes hic in responsione ad tertium bene perspecta, ac collata cum argumento & corpore articuli, ad quod se remittit.

I **¶** Et per hoc patet responsio ad obiecta reliqua contra dispositiones præuias causabiles per sacramenta in speciali. De singulorum enim proprijs effectibus, in tractatu singulorum patere poterit: nunc enim factum est proposito de effectu, qui est gratia sacramentalis, tractare, quem diximus & manifestabimus non oportere esse dispositionem aliquam præuiam ad gratiam. Quare fallum est sacramentum non posse causare in instanti; quoniam in termino temporis prolationis verborum sacramentum causare effectum suum potest. Nec etiam inconuenit Deum voluntarie vtendo moue creaturæ, agere in tempore: cum nullus adeo desipiat, qui neget Deum posse localiter mouere, quod est agere in tempore.

K **¶** Ad demum obiecta, quod superflue ponitur ista causalitas in sacramentis, respondetur quod non superflue, sed necessitate ponitur, tum necessitate reuerentie ad auctoritates sanctorum.

Bernardus in sermo de cœna ante medallius.

D. 180.

horum, quas ipsemet Scotus volens saluare glossat, causa, id est signum infallibile, ubi patet manifestus error in glossando: tum necessitate dignitatis sacramentorum nouae legis: longe enim digniora sunt si locantur in genere causae, quam si infra latitudinem signorum concludantur, ut sacramenta veteris legis. Eatenim oportet sacramenta nouae legis digniora esse sacramentis veteris legis, & excedere vetera in hoc quod noua efficiunt quae figurat, vetera autem non ut patet in 4. sentent. dist. 1.

¶ A glossante autem Scoto, aut quo cumque altero in extraneum sensum, quaedam est quibus artibus, aut quo sermone sancti, aut quocumque alio, debent aut ponuntur explicare hoc, scilicet quod sacramenta sine causa efficiuntur gratia: si non explicatur per ista, efficiunt quod figurant, & rursus per ista, ita ut imaginem gerat, & causa existat: quae omnia explicantur in 4. sentent. Doceat nos quare, quibus vocabulis explicandum fuerat, & sic cognoscant se, uel non sequi doctrinam sanctorum in hac parte, collecta a Magistro sententiarum. Et scito, quod hodie minus libera apparet opinio hae, quoniam in concilio Florentino iussu Eugenio III legimus differentiam inter sacramenta veteris & nouae legis in hoc, quod illa non causabant gratiam: ista vero conuenient gratiam, & conferunt eam. Hae ibi.

¶ In responsione ad secundum aduerte Scotum ubi supra, nec exempla praeterire: unde contra exemplum de efficacia instrumentorum artificum arguit, probando ferram non esse effectuum causam instrumentalem: tum quia nec figura, nec quantitas, nec motus localis est forma actiua: tum quia sicut albedo expellit ab eodem nigredinem non effectiue, sed formaliter, ita corpus expellit corpus ab eodem loco non effectiue, sed quasi formaliter.

¶ Ad haec facile est respondere, & monstrare inopinabilem hanc Scoti nouam phantasiam esse falliam, cum enim mouens proximum, & motum oportet esse simul, & constet ligni partes, quae secundo mouentur localiter, non esse simul cum artifice (non enim oportet se tangi artificem & lignum quod fecerit) consequens est, quod mouens proximum partes illas, oportet quod sit ferrum, quae est corpus mouens motum. Et confirmatur auctoritate Aristotele, secundo de Anima ponentis nauem mouere nauem, & manu & remone, altera ut instrumento coniuncto, altera ut instrumento separato. Constat autem effectiue esse huiusmodi mouere. Ad primam ergo obiectionem dicitur, quod licet motus localis absolute non sit forma actiua aut actio, mouere tamen localiter est agere, ut patet. Et sic, sicut artifex mouendo ferram, agit, ita ferrum mouendo partes ligni, agit.

¶ Ad secundam dicitur, quod aliud est loqui de modo quo corpus expellit corpus ab eodem loco, & aliud est loqui de modo quo corpus mouens motum, expellit aliud corpus a suo loco, & aliud est loqui quomodo calor expellit frigus, & aliud quomodo corpus calefaciens calefactum expellit frigus. Ad positum siquidem quaestiones huius non spectat primum, sed secundum: quoniam instrumentum artificis est mouens motum. Ex quo patet, quod exemplum Auctoris deseruit propo-

sito, dum sacramentum ponitur instrumentum diuinae misericordiae, motum a Deo ad mouendam animam in sanctitatem sui.

¶ Super Quaestiones, sexagesimas secundae Articulum secundum.

ARTICVLVS II.

Utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam uirtutum, & donorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiam uirtutum, & donorum. Per gratiam enim uirtutum, & donorum perficitur anima sufficienter, & quantum ad essentiam animae, & quantum ad potestates eius, ut patet ex his, quae in secunda parte dicta sunt: sed gratia ordinatur ad animae perfectionem, ergo gratia sacramentalis, non potest aliquid addere super gratiam uirtutum & donorum.

¶ 2. Praet. Defectus animae expectatus causantur: sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam uirtutum & donorum: quia nullum est peccatum, quod non contrarietur alicui uirtuti, gratia ergo sacramentalis, cum ordinetur ad defectus animae tollendos, non potest aliquid addere super gratiam uirtutum & donorum.

¶ 3. Praet. Omnis additio uel subtractio informis, variat speciem, ut dicitur 8. Metaphysico. Si ergo gratia sacramentalis, seu ipsius effectus ad gratiam. Est ergo probatio ista, Gratia absolute perficit essentiam animae, & sicut ab essentia fluunt potentiae, ita a gratia fluunt perfectiones potentiarum, dona scilicet & uirtutes, sacramenta autem ordinantur ad quosdam speciales effectus necessarios in uita Christiana praeter actus potentiarum animae, ergo sicut uirtutes, & dona addunt super gratiam communiter dictam & uirtutes, & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum finem, ergo gratia sacramentalis addit super gratiam donorum, & uirtutum. Antecedens quo ad primam partem declaratur, gratia est similitudo diuini esse, seu quia anima in quantum participat quandam similitudinem diuini esse, perficitur a gratia: quantum uero ad secundam partem declaratur quo ad hoc, quod potentiae perficiuntur per dona, & uirtutes in ordine ad actus ipsarum potentiarum. Quo ad tertiam uero partem declaratur, ex effectu baptismali, qui est spiritualis regeneratio non qualitercumque, sed ita ut homo moriatur uitis, membrumque Christi fiat.

¶ Vbi scito, quod effectus baptismi proprius non est gratia gratum faciens absolute: sed sic renasci secundum gratiam in membrum Christi, ac si ipse passus fuisset patiente Christo, & hoc importat remissionem omnis culpae, & omnis poenae. Constat enim hoc effectum quandam esse necessarium in uita Christiana ueltra bonam dispositionem actuum potentiarum animae. Et quod dicitur de baptismo, idem intelligi uult Auctor de effectibus aliorum sacramentorum. Quod si praue-niendū intelligere cupis, uide inferius articulum primum quaestiones sexagesimae quintae: ibi enim inuenies proprium cuiusque sacramenti effectum, tam quo ad bonum datum, quam quo ad defectum expulsum. Consequentia autem, ut conuolona rationi relinquitur, quoniam utraque, scilicet perfectiones potentiarum & gratia sacramentalis, de genere spirituum sunt, & dependentium a gratia, & necessarium in uita

IN titulo per gratiam uirtutum, & donorum intellige habitus gratiae gratum facientis, & uirtutum tam theologialium quam moralium, & donorum Spiritus sancti.

¶ In corpore unica est conclusio: Gratia sacramentalis addit super gratiam uirtutum & donorum. Et probatur conclusio haec ex diuersitate effectuum: quia scilicet alius est effectus gratiae sacramentalis, & alius est effectus gratiae uirtutum & donorum. Et quia in conclusione & titulo, non de sola distinctione, sed de distinctione per modum addentis fit mentio: ideo probatio utriusque includit, scilicet distinctionem, & additionem. Assumens non solum effectus gratiae uirtutum & donorum ex una parte, & effectus gratiae sacramentalis ex altera parte: sed etiam proportionem uirtutum & donorum ad gratiam, ac per hoc implicite proportionem

Inf. q. 73. ar. 7. ad lect. 11. Et 4. dist. 7. q. 2. ar. 2. q. 3. Et dist. 17. q. 1. ar. 4. q. 5.

P. 2. q. 10. ar. 3. & 4.

lib. 3. rex. 10. tom. 3.

In eo dicitur in articulo 2. sent.

In corpore